

ધો. હિમતભાઈ, ફ્રેશ કોલેરા નિબંધ.

મુનસી હીમતભાઈ છાટમલાલે

પોતાની ૨૫ વરસ ઉપરની ઘણી લાંબી મુદતના
અનુભવ ઉપરથી પ્રગ્તના કલ્યાણાર્થે ફરી સુધારી
છપાવ્યો.

અમદાવાદ

આ દીઆમાં સારંગપુર જવાની સડક ઉપર મહેનાજી
પીતાંબરદાસ ત્રિભુવનદાસના મદાનમાં દિનેશ્ચુ પ્રેસમાં
જેશંગ મુળજીએ છાપ્યો.

સંવત ૧૯૪૪—તા. ૨૧મી મે સને ૧૯૮૮

ધણીજ અમત્યની સુચના તે વાંચીને વરતા.

ધણીજ દિલગીરી છે કે કોલેરાના દરદનાં ચિન્હો જાણનાં આવ્યા છતાં અગર પ્રથમજ આરો અગર ઉલટી અગર એ બંને વાનાં થતાં અગર આરો-ઉલટી બેસમાં ચાલેછે તે વખત તરતજ દવા લેવા હરગોજ નહિ આ-વતાં ધણીજ માણસો પંચરસ (આદુ સુંક વગેરે) ખીજ દવા ખાધાપીધાથી ગેરરીતે આરો કમી, અગર બંધ થઈ, ખરા દરદની નહિ; પણ એ ખવરાવ્યા-પીવરાવ્યાથી ગેરરીતનો ઉલટી શરૂ થાયછે, પાણીની તરસ લાગે જાયછે, શરીર ઠંડું પડવા તથા નાડું બેમાલમ પડવા માંડેછે, ગો-ટલા પડેછે અને તેવી સ્થિતિએ પહોંચ્યા પછી ધણીક લોકો દવા લેવા આવેછે તેથી તેવી હાલતવાળાને આસડ આપવામાં ધણી અંદેશો પડેછે અને ધણીક કેસ ખરાબ થાયછે. માટે જણાવવાનું કે સદરહુ મુજબ થયા પહેલાં ધણીજ જલદીથી દવા લેઈ પીવાય તો ધણીજ ઉત્તમ. આ ખાખતની સઘળાઓએ મુખ્ય દરકાર રાખવી જોઈએ.

અનુક્રમણિકા.

પાને.

- ૧ કોલેરા અટલે કોગળીઆનો ખુરો અને પાયમાલી કરનારો રોગ શાથી થાયછે?..... ૭
- ૨ કોગળીઆનો રોગ થતાં અવલ તથા થઅથી શાં શાં ચિન્હ થાય છે?..... ૮
- ૩ કોગળીઆના રોગ ઉપર કેટલી જલદીથી તથા કે વી હુંશીઆરીથી દવા, રોગના જોર પ્રમાણે કે-ટલી અને કેવી રીતે અને કયાં સુધી આપે જવી? ૮
- ૪ કોગળીઆના દરદથી શરીર ઠંડું પડે અથવા ગોટલા ચડે તો કીયું આસડ ને શી રીતે શરીરે ચોળાવવું? ૧૦
- ૫ કોગળીઆનું દરદ મટવા માંડ્યાનાં ચિન્હ તથા સમુળગું દરદ મટ્યાનાં શાં શાં ચિન્હ જાણવાં? ૧૧
- પાણીની તરસ લાગે જાય તો તેનો સોસ ભાગવા સાડ રું કરવું, અગર ઘણી જરૂરે કેટલું કેટલું પાણી કમમાં કમ પામે જવું તથા કોગળીઆનું દરદ મટેથી ખાવાને રું રું આપવું?..... ૧૨
- ૭ આડો અથવા ઉલટી અથવા ખંને વાનાં ખંધ થઅ કદાપી કોઈનું પેટ ભારે અથવા ચડવા જેવું અથવા ચડયું જણાય તો, અથવા આડો સમુળગોં ખંધ થયો હોય ને જોરભરની ઉલટી પણ ખંધ

થયા છતાં પાણીની તરસ લાગે જવાથી ઘણી જરૂરે પાઈ ૧ થી તે જઈ ૧ એક ભારના આશરે સુધા પાણી પાયા કરવાથી પાણુ થોડીથોડી એટલે જઈ ૧ થી તે જઈ ૩-૪ ભારને આશરે ઉલટી થઈ જતી હોય તો શું કરવું અગર શાનો અને કેટલો વજનમાં અને કેટલોવાર લાગે તેટલો જુલાબ આપવો અને તે જુલાબ્યા પ્રમાણે જુલાબની દવા આપ્યા છતાં કદાપી કોઈને જુલાબ આવે નહિ તો અથવા જુલાબ આપેથી વધારે આવે તો શો રીતે કરવું અને કેટલો બંધ કરવો? ૧૩

૮ ઘણા માણસોને ગેરરીતની એટલે પંચરસમાં આદિ, લસણ, કુદીનો વગેરેનો રસ અથવા માત્રા વગેરે જેવી ઘણી ગરમ દવા ખાધાપીધાથી ઘણું કરીને ઝાડો બંધ થાય છે. પરંતુ તેની આતસથી ઝાડો ચરકયા કરે છે એ નાત ઘણી ખોટામણી છે. વળી પિત્તનો ઉછાળો થઈ ઉત્તડીનું નેર વધે છે, છાતીમાં રૂંધ થાય છે, શરીરમાં પીડા થઈ કમકોવત થવાથી શરીર રૂંધું પડે છે, નાડી મંદ પડતી જાય છે, તથા પગે ગોટલા ચડે છે તથા કોઈ વખત કૂકત છાતીએ રુચ્છરો આવી ઉલટી થઈ ઉપર પ્રમાણુ થાય છે તો શું કરવું? ૧૫

૯ ફોગળીઆના દરદમાં શું શું ખાધા તથા પીધા તથા વરતાણુક વગેરેથી ઈબ્ન, ગેરફાયદા, તથા ફાયદા વગેરે જણાયું છે તથા જણાય છે? ૧૬

પ્રસ્તાવના*

કોલેરા એટલે ડોગળીયાનો ભયંકર અને જનની એ-
કદમ હાની કરનારો રોગ શાથી ઉત્પન્ન થાયછે, તે થતાં
અવલ શાં શાં એન થાયછે, તેનો શો ઉપાય અને શી રીતે
અને કેટલી ઝડપથી કરવો, તે દરદ મટવા માંગ્યાના તથા
મટ્યાનાં શાં શાં ચિન્હછે તથા એ દરદ મટ્યા પછી શી રીતે
વરતરું વગેરેથી ઘણા લોકો અજાણ્યાછે અને તે દરદ જ-
ણાયાની શરૂઆત થનાં જ ગભરાઈ જાયછે તેથી આ ફરી
નવો કોલેરા નિબંધ ૨૫ વરસ ઉપરના લાંબા અનુભવ
ઉપરથી રચી, પ્રજના કલ્યાણુ અર્થે છપાવવામાં આવ્યો
છે. આ નિબંધમાં જાણવીછે તે અમારી પાસેની દવા,
દરદ જાણતાં તરત પ્રથમજ પાવામાં આવ્યાથી દર ૧૦૦
માણુએ ૯૦ થી તે ૯૫ માણુસને આરામ થયાનું જાણાયું
છે, ને તે દવા ધણાજ માણુસોને આપવામાં આવેલો છે
તથા આવેછે, ને કેટલાંક માણુસ તો મોતના ખીંછાના
ઉપર આખર અવસ્થામાં આવ્યાં છતાં આ દવાથી ધ-
શ્વર કૃપાએ આરામ પામેલાંછે, ને તેમાંનાં કેટલાંક હજી
આરોગ્ય છે. માટે જીવનું રક્ષણ કરનારી દવા સર્વકોઈએ
ખસુસ કરી તાપના દિવસમાં તથા કોલેરા પોતાની અથવા
નજદીકની જગોમાં હોય તે વખતમાં પાસે રાખવી ધ-
ણીજ ઉપયોગી અને જાનનું રક્ષણ કરનારી છે ને તે

દવા આ નિબંધમાં જાણાવેલાં ચિન્હોમાંનું કોઈ અથવા
 વધારે જાણાએથી, આ નિબંધમાં જાણાવ્યા ઉપર પુરતું
 દયાન આપી પાવામાં આવેથી અગર દરદજાણાએ ખોજ
 કોઈ અવગુણકરતી દવા આપ્યા અવલ આ દવા પાવામાં
 આવશે તો ઇશ્વરકૃપાએ આ દવા નીઃસંદેહ ખાતરી કરી
 આપશે, માટે આ દવા વિશે અંતઃકરણથી સર્વ કોઈને.
 પીવાની તથા રાખવાની તથા ખીજીને પરોપકાર રીતે આપ
 વાની ભલામણ કરું છું. વળી આ દવા અમારે પોતાને મકાને
 તથા દેશાવર જતાં ખને વ્યાંસુધી પોતાની પાસે રાખી
 દરદી ગરીબ માણસોને વગર કીમતે તથા દરદી માણસોને
 ઘેર પણ જઈ આપવા તથા પાવામાં આવેછે. પરંતુ ધ-
 જીજ દિલગીરી છે કે દરદી માણસ દર ક્લાકે નિયમ
 પ્રમાણે દવા મગાવી પીતા નથી ને કેટલોક વખત તેમ
 કરવામાં ઢીલ કરવાથી માહું પરિણામ નીપજેછે; માટે
 અમે નજ થતું જોઈએ ને તેઓને ગેરરીતથી આડો તથા
 ઉલટી થયા કરતાં રોગનો આડો તથા ઉલટી જોસમાં આ
 લતું હશે તો તે ઉપર આ દવા ધણીજ સારો અસર કરેછે.
 આ કોસેરા નીબંધની ગુજરાતી ચોપડી ઉપર તેનો ઇ
 ગ્રેજી તરજુમો કરી તથા આ નીબંધમાં કાંઈ વધારે સુ-
 ધારો જાણાએ હરકોઈ વખત કરી ફરી છપાવવાનો હક
 આ નીબંધકરતા રાખેછે પણ આ કોસેરાનીબંધ ઉપરથી
 ગુજરાતી ચોપડીએ હરકોઈને છપાવવી હશે તો આ ની
 બંધ રચનારની પરવાનગી લેવી પડશે.

ધી. હિમતભાઈ, ફ્રેશ કોલેરા નિબંધ.

૬ કોલેરા એટલે કોગળીઆનો ભુરો અને પાયમાલી કરનારો રોગ શાથી થાયછે?

મુખ્ય પરમેશ્વરનો અકૃપાથી, પછી બદ એટલે ખરાબ, ઝેરી, ખરાબ વનસ્પતિની, નરક, પેશાબ, સડેલી વસ્તુ અને તે વગેરેની ખરાબ હવાનો અસર થવાથી, અછરાણુ થવાથી સુરજની હીટ એટલે ગરમી શરીરમાં પ્રવેશ થવાથી તડકામાં હોડો આવી તરત ખાંધા અગર પીધાથી, ઠંડું વાશી તથા ખગડેલું ખાધાથી, અથવા ખાઈપો તડકામાં ફરવાથી, ભુખ લાગ્યા છતાં નહિ ખાધાથી, ગરમ પવન ખાધાથી, તથા શરીર ખુલ્લું રહ્યાથી, ઉકળાટ થાય તેવું ઘણું પહેરી તડકામાં ફરવાથી, વધારે ખાંધા તથા પીધામાં આંબું હોય ને પવન ખંધ હોય તો તેના ઉકળાટથી, રાતની વખતે ધી, વગેરેનો ભારે પદાર્થ ખાધાથી અને ખસુસ કરી ઊનાળામાં ઉત્તર દિશાનો સખત ગરમ પવન અગર ખિલકુલ પવન ખંધ હોવાના ઉકળાટથી ઘણો સખત કોલેરા થાયછે. પણ દક્ષિણ પશ્ચિમ દિશાનો પવન હશે તો ભોગન્નેગેજ

કોઈ વખત અને કોઈ તેવા સખત કારણનેજ લીધે કોલેરા થાય છે.

૨ કોગળીઆનો રોગ થતાં અવલ તથા થઅથી શાંશાં ચિન્હ થાયછે?

૧ છાતીમાં કાળજે ડચુરો બાઝે છે, પેટમાં ગુઘળાં એટલે અડવાળા વાળે છે, જીવ ચુંથાય છે, પેટમાં આં-કડી આવે છે, કોઈ ખરાબ વારા વિગરેથી શરીરમાં કંપારો એટલે કમકમાટ આવ્યાથી, પેટમાં ગુડગુડાટ થઈ ડાભી ફૂલકની પાંસળોના નળમાંથી ઝાડો પા-તળો અને પછાડીથી ઘોળો આવે છે ને પેસાળ બંધ થાય છે, બ્યારે કાળજે ડચુરો તથા જીવ ચુંથાય છે તથા કંપારો આવે છે ત્યારે પ્રથમ ઉલટી થાય છે, ને પેટમાં આંકડી તથા ગુડગુડાટ થાય છે ત્યારે પ્રથમ ઝાડો થાય છે.

૩ કોગળીઆના રોગ ઉપર કેટલી જલદીથી તથા કેવી હુંશીઆરી એટલે સાવધાનીથી, દવા, ઉમર અને રોગનાં જોર પ્રમાણે કેટલી કેટલી, અને કેવી રીતે અને ક્યારે સુધી આપે જવી?

જેમ બને તેમ ઉપર કલમ ૨ માં જણાવેલાં ચિન્હો-માંથી કોઈ અથવા વધારે ચિન્હો જણાય એટલે વાર નહીં લગાડતાં તરતજ, છોકરાં અથવા મોટાં માણસની ઉમર તથા રોગના જોર પ્રમાણે દવા આપવા બતા-

વેલીછે તે ઉપર પુરતી નજર રાખી, નિચે જણા-
વેલા કોઠામાં જણાવ્યા પ્રમાણે જ્યાં સુધી ગેરરીતનો
આરો ઊલટી નહિ પણ રોગનોજ આરો ઊલટી ખં
ધ થતાં સુધી દરેક કલાકે ગફલત નહિ કરતાં દવા
ની શીશો ખુબ હલાવી લેઈને પાચે જવી. પણ જેમ
જેમ દરદ ઓછું થતું જાય તેમ તેમ દવા ઓછી
ઓછી અંતે લાંબે લાંબે વખતે નજર પોહોંચાડી પા
ચે જવું, આ દવાથી નાદી વધશે તથા પેસાળ છુટ
શે તથા નિંદ્રા આવશે તથા આરામ પામશે.

૧ ડરામનું પાંચ આનીભાર વજન યાયછે તે પ્રમાણે
ગણી પાવાનો કોડો.

ઉમર.	ડરામ.	ઉમર.	ડરામ.
૧ વરસથી તે ૩ વરસ સુ ખીનાને.	૦૧ સુખી.	૩ વરસથી તે ૮ વરસ સુ ખીનાને.	૦૧ થી તે ૦૧૧ સુખી.
૮ વરસથી તે ૧૬ વરસ સુ ખીનાને.	૦૧૧ થી તે ૧ સુખી.	૧૬ વરસ ત થા તે ઉપર ગમ ત્યાં સુ ખીનાને.	૧ થી તે ૧૧૧ સુખી અને ધ ણી જરૂરે ર સુખી.

આ અમારી પાસેનો અમુલ્ય અને ઈશ્વર સહાયતાથી જીવનું રક્ષણ કરનારો દવા વિશે અંતઃકરણથી સરવે મનુષ્યપ્રાણીને ભલામણ કરું છું; ને તેનો કેટલોક જ્યો બનતા સુધી આ નિબંધ રચનાર પોતાને ઘેર તથા દેશાવર જતાં પણ સાથે રાખેછે ને કોલેરાના ગરોળ, દરદીને વગર કોમતે આપવામાં આવે છે તેમ વખતે પોતે પણ દરદીની પાસે જઈ દવા આપેછે. દવાની શીશી વેચાથી માગનાર આ રોહેરના માણસને રૂપા) અને દેશાવારવાળાને મોકલવાના ખરચ સુધાંત રૂપા! વેલ્યુપેપલ પોષ્ટ્રી મોકલવાથી આ નિબંધ સાથે આ પવા તથા મોકલવામાં આવશે.

૪ શરીર ઠંડું પડે અથવા ગોટલા ચડે તો કીચું આસડ ને શી રીતે ચોળવું? રોહિસાનું તેલ ચોખું ચેટલે વગર, ભેગવાળું તથા કેટલાંક ગરમ અને ગુણુકરતા તેલ, વેદો વિગરે પાસે મળેછે તે, પેન્કલર, કેરોસાઈન, મિણુ વિ ગેરેનું તેલ, અને ટરપેનટાઈનનાં તેલ ઘણાંજ માફક આ નિબંધ રચનારને જણાયાં છે ને તેમજ સુંઠનો ભુકો અગર કંકોડી સદરહુ ગોટલા ચડતા હોય તે ઉપર ફ કત પોલે હાથે ચેટલે નરમ હાથે દરદ બંધ અને શરીર ગરમ થતાં સુધી ચોળાવવું.

૫. કોગળીઆનું દરદ મટવા માંડયાનું તથા સમુળગું દરદ મટયાનાં શાં શાં ચિન્હ જાણવાં? તે વિગરે નિચે પ્ર-
માણે:-

ટુંકો ટુંકો વખતે આડો તથા ઉલટી આવતી હોય તે
લાંબે લાંબે વખતે આવે ને ઘણું આવતું હોય તે થોડું
થોડું આવવા માંડે, હાથની નાડીની ગતિ તેજ થતી
જાય, નીંદ્રા આવવાનું થાય અગર નીંદ્રા આવે, પેસાળ
આવે, શરીર ગરમ થાય, અને આડો કીંવા ઉલટી
અથવા આડો ખંધ થયાની પેટમાં મધુરો આંકડી આવે,
આડે જવાના ઊમેળા આવે પણ આડો આવે નહિ.
કાળજે રચુરો નહિ પણ સુંથારો થાય, ઉખકા આવે
પણ ઉલટી આવે નહિ-કોઈ માણસને વખતે ઘણી
તરફ લાગવાથી થોડું થોડું પાણી પાયામાં આવે તે
પીધેલું પાણી, થોડું થોડું ઉલટીમાં નિકળેછે માટે
ખને ત્યાં સુધી ઘણી જરૂરે લાંબે લાંબે વખતે
એક પાઈ ભાર પાણી પવાએથી ઘણાજ ગુણ
જણાયછે, પરંતુ કોઈના પીવામાં તેમ કરતાં અવલ
વધારે પાણી પીવામાં આવ્યું હોય તો વાછુટ થાય
અથવા ૧ વાર આડો આવે તેમ અથવા વધારે જુ-
લાળ આવે તો નિચેની, ચાલતી કલમ ૭ માં જ

જાણ્યા પ્રમાણે જુલાખ આપવો અથવા બંધ કરવો.
૬ પાણીની તરસ લાગે જાય તો તેનો સોસ ભાગવા શું
કરવું, અગર ઘણી જરૂરે કેટલું કેટલું પાણી કમમાં
કમ પાચે જવું તથા કોગળીયાના દરદમાં ખાવાને શું
શું આપવું? •

છોકરાંની તથા માણસની ઉમર તથા ઉલટીના જોર
ઉપર નજર રાખી ઘણી જરૂરે ગળું છંટાય તે પ્રમાણે
પાઈ ૧ ભારને મોહોટું માણસ હોય તો જઈ ૧ ભાર
પાણી પાવું તેમ છતાં તરસ લાગતી હોય ને ગળે બહુ
સોસ પડતો હોય તો પાણીના કોગળા કરાવી ગળું
છંટાવવું પણ જોમ અને તેમ પાણી વધારે પાવું નહીં.
મોહોમાં આલુખુખાર ગાંધીને ઘેર મળેછે તે અગર
આંખલીની કરચ અગર મધમાં પાણી નાંખી આં-
ગળીથી કોઈ કોઈ વાર ચટારવું, પાવું ન-
હિં અગર લીંબુનો કરચ ઘઉંભાર મોહોમાં રખા-
વું પણ ઉપર પ્રમાણે પાણી પોવાની જરૂર
ન પડે તો ઘણું સાફ. કારણ પાણીથી ઉલટો આવે
જાય છે. ખાવામાં ફક્ત બાજરીની ઘણીજ પાતળો
રોટલી ખવરાવવી પસંદ પડી છે-પાણી વધારે પાયાથી
ઉલટો વધારે છે અને કોગળીઆનું દરદ મટેથી તરત

નરમ ખોરાક ખાવાથી ઝાડો પણ વધારે થાયછે અને
સહન થાય ત્યાં સુધી દરદ ખંધ થયા પછી ૮ થી ૧૦
કલાક સુધી ખવાય નહિ તથા ઘણી જરૂરે ઉપર
જણાવ્યા પ્રમાણે આછું પાણી પવાય તો ઘણુંજ
સારું. ના ચાલેયો ઘણું થોડું ખાવું. ખે રોજ પછી
ખીન્ને હલકો ખોરાક ખાવો.

૭ ઝાડો અથવા ઉલટી અથવા ખંતો વાનાં ખંધ થયે
કદાપી કોઈનું પેટ ભારે અથવા ચઢવા જેવું અથવા
ચડયું જણાય તો, અથવા ઝાડો સમુળગો ખંધ થયો
હોય ને જ્વરભરનો ઉલટી પણ ખંધ થયા છતાં પાણી
ની તરસ લાગે જવાથી પાઈ ૧ થી તે જઈ ૧ ના આ-
શરો સુધી પાણી પાયા કર્યાથી થોડો થોડો અટલે જઈ
૧ થી ૩-૪ ભારને આશરે ઉલટી થયે જતી હોય તો
ખને તેમ ઘણુંજ થોડું પાણી પાવાથી પણ ઉલટી થ
યે જતી હોય તો શાનો અને કેટલો વજનમાં અને
કેટલી વાર લાગે તેટલો જુલાખ આપવો? અને તે
જણાવ્યા પ્રમાણે જુલાખની ઠવા આપ્યા છતાં જુલાખ
આવે નહીં તો અથવા જુલાખ આપેથી વધારે આવે તો
શી રીતે ઠરવું અને કેટલો ખંધ કરવો?

૧ જીલાખની દવા નંબર ચહેલી.

વિલાયતી અથવા વગર ભેગનું સાડ અંરંડીઊં વરસ ખેના છોકરાથી તે વરસ ૧૬ અથવા તે ઉપરની ઉમર ના માણસને પાઈ ૦૧ થી તે ૩ ૦૧૧ અથવા ૩ ૧ સુધી, ઉમર તથા આડાના ખંધકોસ ઉપર નજર પો- આડી ખનાવેલી ચાના પાણી પાઈ ૧ થી તે ૩ ૧-૨ ભારમાં, ને ચાહા નંહોય તો આદાના રસ પાઈ ૦૧ ભારમાં મેળવી પાવો.

૨ જીલાખની દવા નંબર ખીજી.

સોલ્ટ એટલે વિલાયતી મીઠું આની ૦૧ ભારથી તે ૩ ૦૧ ભાર સુધી ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે ઉમર તથા આડાના ખંધકોસ ઉપર નજર પોહાઆડી ઝીણું વાટી તથા તેમાં સોડા કારખો, ચણાઈ ૧ ભારથી તે આની ૧ ભાર સુધી ઝીણી વાટી મીઠા ભેગું સારી પેઠે મેળવી ભેગું વાટી ૧ કાચના અથવા કલાઈ દીધેલા પ્યાલામાં ૩૦ ભારથી તે ૩૧ ભાર પોવાના પા-ણીમાં, નેઈઅ તેટલું વિલાયતી મીઠું તથા સોડાકાર-ખો મેળવી રાખેલું મેળવી તેમાં લીંબુના રસનાં ટીપાં ૨ થી તે ટીપાં ૪ સુધી નેઈઅ તેટલાં નાખી હલાવીને

તરત પો જુલું—ઉપર જણાવેલી જુલાખની ખંને દવા માંથી હરકોઈ દવાથી જુલાખ આવે નહિ તોજ ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે વજન કરતાં કાંઈક વધારે આપવો. જુદે જુદે વખતે ખંને દવાઆથી જુલાખ અપાશે—પણ તેમ છતાં કોઈને જુલાખ નાજ લાગે તો કોઈ હુંશોઆર દાકતરની તેમાં મદદ લેવી ને જુલાખ વધારે આવે તો આખા દિવસમાં ૧ થી ૨, વાર સુધી આડોઆવે એ રીતે રાખી ઉપર જણાવેલી આડો ખંધ કરવાની દવામાંથી ખરાખર નજર પોહોચાડી દવા આપી વધારે આડો ખંધ કરવો—કોગળીઆનું દરદ વગર ઈન્ન કરે ખંધ થઈ જાય તોપણ ખંધ થયા પછી ઊઠી તે ૮ રોજ સુધીમાં તે માણસને ઘટતો જુલાખ આપવો સારો જણાયોછે.

૮ ઘણાં માણસોને ગેરરીતની પંચરસ એટલે આદુ, લસણ, કુદીના વિગેરેનો રસ અથવા માત્રા વિગેરે જેવી ઘણી ગરમ દવા ખાધાપીધાથી ઘણું કરીને આડો ખંધ થાય છે પરંતુ તેની આતસથી આડો ચરક્યા કરેછે એ વાત ઘણી બીહામણી છે. પિત્તનો ઉછાળો થઈ ઉલટીનું નેર વધે છે, છાતીમાં રૂંધ થાય છે શરીરમાં પીડા થઈ કમકૌવત થવાથી શરીર ઠંડું પડેછે, નાડીમંદ

યતી જાયછે, તથા પગે ગોટલા ચઢે છે, તથા કોઈ વખત ફક્ત છાતીએ રચુરો આવી ઊલટી થઈ ઉપર પ્રમાણે થાયછે, તો શું કરવું?

ખને ત્યાં સુધી અને જલદીથી અમારી પાસેની દવા મળે ત્યાં સુધી હરગોજ પંચરસ માત્રા વિગેરે ની દવા નહીં ખાવી ઘણી ક્ષાયદાકારક જણાઈ છે ને તે ખાધાપીધાથી ઘણીજ અવગુણકરતા જણાઈ છે, પણ તેમ છતાં કોઈના ખાધાપીધાથી ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે ગેરરીતની ઊલટી થતી હોય તો કલમ ૭ માં જણાવ્યા પ્રમાણે વખતે માંદા માણસની શક્તિ ઉપર વિચાર કરો જુલાળ આપવો ને વધારે આવે તો ખંધ કરવો ત્યમ શરીર ઠંડું પડ્યું હોય અથવા પગમાં ગોટલા ચડતા હોય તો કલમ ૪ માં જણાવેલું તેલ વિગેરે ચોળાવવું ગુણકરતા જણાયું છે.—પરંતુ જે માણસને ગુણકરતા દવાના આધારથી ફક્ત ઓછો ખંધ થાય પણ ઊલટી જારી રહી હોય તો તે ઊલટી ખંધ કરવા ઉપર જણાવેલી નં. ૭ ની દવા ખાવી ક્ષાયદાકારક જણાઈ છે.

૯. કોગળીઆના દરદમાં શું શું ખાધા તથા પીધા તથા વરતાણુક વિગેરેથી ઈજા, ગેરક્ષાયદા યા ક્ષાયદા વિગેરે જણાયું છે તથા જણાય છે?

ગેરશાયદા વીગેરે.

૧ કોલેરાનું દરદ જાણાયાથી ગભરાઈ જઈ, સેહેજ વાયુ વીગેરેનું દરદ લોક સમજી પંચરસ એટલે આ ફૂ, લસણ, કુદીનાનો રસ, માત્રા વિગેરે જેવી ઘણી ગરમ અથવા ઘણી ઠંડી દવા પાયા તથા ખવરાવ્યાથી અથવા અમારી પાસેની અથવા તેવી બીજી ખરી દવા પાવામાં વિલેખ થવાથી તથા ઉલટીમાં ઘણી જરૂર ઉપરાંત વધુ પાણી પાવાથી ઘણુંજ નુકશાનકારક જણાયું છે, તેવી દવાથી વખતે ગેરરીતી આડો ખંધ થાય છે પણ ઉલટીનું જોર ઘણું જ વધે છે તે ખંધ થવામાં ઘણીજ મુશ્કેલી છે અને જીવના જોખમની ફીકર રહે છે.

૨. ઉલટી સાથે આડો હોય તો ઊના પાણીનો શેક કરવાથી ઉલટીનું જોર વધારે જણાએલું છે. ફક્ત આડો હોય તોજ વખતે ઊના પાણીથી સાધારણ રીતે શેક કરવો તથા વખતે પેટ ઉપર વાટેલો રાઈનું જણું લુગડાના અંતરપટથી પલાસ્તર મારવું. ને તે ઉમરના પ્રમાણમાં મિનિટ ૫ થી તેમિનિટ ૨૦ સુધી, ખમી શકાય ત્યાંસુધી રહેવા દેવું, પરંતુ તેની પુરી જરૂર પડેથીજ મારવું.

૩ પેટ ખલુજ ચડ્યાથી ખમાતું ના હોય તો ઘણોજ જરૂર પડે જીલાખ આપવા છતાં ના લાગે તો કોઈ હુંડીઆર દાકતર મારફત ૧-૨ વાર આવે તેમ જીલાખ અપાવવો તેમ છતાં જીલાખ ના લાગે તોજ ૧ અથવા ૨ વાર આવે તેવો હલકો ઉલટી અપાવવો, પણ જરૂર કરતાં ઓછો અથવા ઉલટી વધારે આવે તો અમારી પાસેની દવામાંથી જરૂર જે ટલીજ દવા પાછ વધારે હોય તે ખંધ કરવું. પરંતુ ખરી જરૂર સિવાય, જીલાખ અથવા ઉલટી આપવી નહિ.

૪ ઓછો અથવા ઉલટો અથવા ખંનો મટયા પછી ૩ દિવસ સુધીના આશરે ખાવાનું તથા પીવાનું નહિ સંભાળવાથી તથા ખહાર તડકા વિગેરેમાં ફરવાથી તથા વખતસર નહિ જમવાથી તથા ઘણી નરમ વસ્તુ અગર ખીચડી, દુધની ખીર, પાસુદી, ખાંડ વિગેરેનું જમણુ ખાવાથી મટેલું દરદ પાછું ઉબળે છે ને તે પાછો આરામ થવો ઘણાજ મુશ્કેલ પડે છે. આ નિખંધમાં જણાવ્યા વિરૂદ્ધ અમારી પોળને મોહોડે ભટ્ટ માલણુ અને ધોખણુ જીવી, અજગર જેવાં શરીરનાં વિગેરેને સખત કોલેરા અમોચ દવા પાવાથી દરદ ખંધ થઈ ગએલ પણ ખીજે રોજ તેની વહુ તથા

દોકરીએ કૂંધતી ખીર તા. લાડુ ગ્રહાક્રનું આવેલું તથા ખીચડી ખવરાવ્યાથી ખમાણું અને ખોહામણું દરદ ફરી થઈ આવ્યાથી ઘણાંજ કપકો દઈ ઘણી દવા પાયા વિગરેથી આયુષ્યખળથી તેમને ફરી આ-રામ થઈ ખચી ગયાં એ વાત હજી પ્રસિદ્ધ છે માટે તેમ કરવાથી દુર રહેવું.

પ. ઝાડો અથવા ઉલટી અથવા ખંનો રીતસર મટયા પછી પણ ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે દરદ મટયાનાં ચિન્હ નીખાખતમાં જણાવ્યા પ્રમાણે કાળજે ચુંથારો, અથવા પેટમાં આંકડોજણાય છે તેથી ગભરાઈને વધારે આસડ પાવાનું તથા ખીજનાં આસડો લાવી પાવાનું કરેછે તથા સેક કરવાનું કરેથી ઉલટો ઘણાને ઘણો અવગુણ ઈજાકારક જણાવેલો છે અને હજી જણા-ય છે પણ જેમ જેમ દવા વિગરેનો અસર ઉતરતો જશે તેમ તેમ એ દરદ આછું જણાશે. કદાપી ઘણું સહન ન થાય તો તથા આંકડી આવતી હોય તો ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે પેટે રાઈનું પલાસ્તર મારવું ને કાળજે ચુંથારો હોય તો ફક્ત ચમચો, હડધો ચ-મચો, છેટે છેટે વખતે ખીર અગર કાંઈ જરા જરા જાડી પાવી નુકશાનકારક નથી. તોપણ પુરી જરૂર પ્રમાણે તેમ કરવું.

શાયદા વીગરે.

૧. આરો ઉલટી અથવા ખંનો, કાળજે રચુરો અથવા ગુંથારો, પેટમાં આંકડીનું દરદ થવાની શરૂ-આત જાણાએથી તરત અમારી પાસેની દવા મળે તો, ત્યાં સુધી તેમાંથી માણસની ઉમર ઉપર નજર રાખી આ નોખંધમાં જાણાવ્યા પ્રમાણે પાવાથી જલદી ગુણ કરે છે તથા રોગનું જ્વેર ઘટાડે છે.

૨. ઉનાળામાં સવાર સાંજ સાધારણ ગરમ પાણીથી નાહાવાથી ખાડુ ગુણકારીક છે તેમ ઘણું ખાધાપીધાથી ઘણુંજ અવગુણ કરતા છે તેમ છતાં કોઈ માણસને અતીશય તથા ભારે જમાણ ખાધાથી ઘણી જ અકળામણ થતી હશે તો ઉપર જાણાવ્યા પ્રમાણે ૧ અગર ૨ વખત આવે તેટલો બુલાખ લેવો સારો છે.

૩ કોલેરાના રોગમાં પાણીનો તરસ ઘણી લાગે જવાથી ઉપર જાણાવ્યા પ્રમાણે વર્તવાથી ઘણો ફાયદો જણાયો છે તથા જણાય છે.

**અમારી પાસે દવાની શીશી કરેક અહીં શ
છતી કીમત.**

શેહેરના લોકોને વાસ્તે રૂપ) છે. દેશાવરવાળા પાસેથી રૂપા વેલ્યુપેબલ મોકલેથી મોકલવામાં આવશે.

સમાપ્ત.

